

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่มีบทบาทและความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและการค้าของประเทศเป็นอย่างมากในปัจจุบัน การให้ความคุ้มครองแก่ลิขสิทธิ์จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพื่อส่งเสริมให้บุคคลคิดและสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม หากไม่มีมาตรการในการคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์ ก็จะเกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในการนำผลงานนั้นไปแสวงหาประโยชน์หรือผลกำไร โดยไม่ต้องลงทุนใดๆ ซึ่งจะส่งผลให้ไม่มีผู้ใดลงทุนลงแรงสร้างสรรค์งานขึ้น อันจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก

การให้ความคุ้มครองแก่งานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์จึงเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมและคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์ กล่าวคือ กรณีแรก การคุ้มครองสิทธิในทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ของผู้สร้างสรรค์ หรือ “ลิขสิทธิ์” อันเป็นสิทธิในทางตัวเงิน โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากงานสร้างสรรค์ของตนในช่วงระยะเวลาที่กำหนด หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิของตน โดยรับค่าตอบแทนจากผู้รับอนุญาต กรณีที่สอง การคุ้มครองสิทธิในทางศีลธรรม (Moral Rights) ของผู้สร้างสรรค์หรือ “ธรรมสิทธิ” อันเป็นสิทธิที่มีใช้ตัวเงิน แต่ในฐานะที่ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ที่ได้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานขึ้นด้วยสติปัญญา ความรู้ ความอดสาหัส ผู้สร้างสรรค์จึงควรมีสิทธิที่จะได้รับความเคารพยกย่องในผลงานของตน โดยมีสิทธิในการปกป้องชื่อเสียงหรือเกียรติคุณในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น

ในระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยได้มีการยอมรับหลักดังกล่าวไว้เช่นกัน โดยเริ่มให้ความคุ้มครองธรรมสิทธิเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 โดยให้สิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์ในการคงไว้ซึ่งบุรณภาพของงานไว้ตลอดชีวิตของผู้สร้างสรรค์ ต่อมาเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ และขยายขอบเขตในการรับรองและคุ้มครองธรรมสิทธิไว้ ดังนี้

1) บุคคลผู้ที่จะมีกรรมสิทธิ์ได้นั้นจะต้องเป็นผู้สร้างสรรค์เท่านั้น และงานสร้างสรรค์ที่จะมีกรรมสิทธิ์ได้นั้นจะต้องเป็นงานที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์เท่านั้น

2) ผู้สร้างสรรค์มีกรรมสิทธิ์ 2 ประการ คือ สิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์ในงาน และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดบิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลงหรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณ

3) กรรมสิทธิ์มีระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองเท่ากับอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ และภายหลังผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายแล้วทายาทมีสิทธิฟ้องร้องบังคับสิทธิดังกล่าวได้

4) การตกลงยกเว้นกรรมสิทธิ์นั้นสามารถกระทำได้แต่ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร¹

แม้ว่าบทบัญญัติของ มาตรา 18 ที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ จะวางหลักเกณฑ์ในเรื่องของการให้ความคุ้มครองกรรมสิทธิ์ไว้ แต่ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอในการให้ความคุ้มครองกรรมสิทธิ์อีกหลายประการ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ เช่น ปัญหาในเรื่องของคำจำกัดความ เนื่องจากคำว่า “กรรมสิทธิ์” เป็นคำที่ใช้เรียกสิทธิทางศีลธรรมของผู้สร้างสรรค์ในประเทศไทยมาเป็นเวลากว่า 50 ปี แล้ว แต่ไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับใดให้คำจำกัดความไว้ จึงเกิดปัญหาตามมาว่า ควรที่จะบัญญัติและให้คำนิยามศัพท์คำว่ากรรมสิทธิ์ไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วยหรือไม่ เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในกรณีของผู้มีสิทธิใช้กรรมสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ ภายหลังผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ซึ่งเดิมกรรมสิทธิ์เป็นเพียง “สิทธิเฉพาะตัว” ของผู้สร้างสรรค์² ไม่สามารถตกทอดแก่ทายาทได้ ต่อมาได้แก้ไขหลักการใหม่ โดยกำหนดให้เป็นสิทธิที่สามารถตกทอดแก่ทายาทได้³ แต่มิได้กำหนดไว้เฉพาะว่าทายาทประเภทใด หมายรวมถึง ทายาทผู้รับพินัยกรรมด้วยหรือไม่ เนื่องจากทายาทผู้รับพินัยกรรมสามารถเป็นบุคคลได้ และก็ยังมีความว่า หากปรากฏว่าผู้สร้างสรรค์ไม่มีทายาทบุคคลใดจะเป็นผู้ใช้กรรมสิทธิ์แทนผู้สร้างสรรค์

อีกทั้งในกรณีของการโอนและการสละกรรมสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ กฎหมายลิขสิทธิ์มิได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่ากรรมสิทธิ์เป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนไปยังบุคคลอื่นได้ ดังนั้น หากผู้สร้างสรรค์ต้องการทำนิติกรรมโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่บุคคลอื่น จะสามารถทำได้หรือไม่และจะมี

¹ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 18 บัญญัติว่า “ผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานดังกล่าว และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใด บิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลงหรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์และเมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ทายาทของผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับสิทธิดังกล่าวได้ ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ เว้นแต่จะได้ออกแถลงไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร”.

² พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521. มาตรา 15 วรรคท้าย.

³ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 18.

ผลทางกฎหมายเป็นเช่นไร ประกอบกับการที่กฎหมายลิขสิทธิ์บัญญัติให้ผู้สร้างสรรค์สามารถตกลง สละกรรมสิทธิ์ของตนได้โดยชอบ ถือว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

นอกจากนี้ กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน กรณีละเมิดกรรมสิทธิ์ไว้โดยเฉพาะดังเช่นในกรณีการละเมิดลิขสิทธิ์⁴ ที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในรูปของค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ได้ชำระตามคำพิพากษา เพราะคำว่าลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 76 ไม่หมายความรวมถึงสิทธิตามมาตรา 18 ซึ่งเป็นสิทธิที่มีลักษณะเช่นเดียวกับสิทธิ ที่เรียกว่า กรรมสิทธิ์ หรือสิทธิในทางศีลธรรมด้วย ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์ซึ่งถูกละเมิดกรรมสิทธิ์ จึงไม่อาจได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายตามมาตรา 76 นี้ได้ อันถือว่า ไม่เป็นธรรม

ผู้เขียนจึงประสงค์ที่จะศึกษาหลักกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องและนำมาวิเคราะห์ และเสนอมาตรการทางกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองกรรมสิทธิ์แก่ผู้สร้างสรรค์งานได้อย่าง เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพที่สุด และมีความสอดคล้องกับนานาอารยประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหาการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในงานอันมีลิขสิทธิ์
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ประวัติความเป็นมาของการคุ้มครองลิขสิทธิ์และกรรมสิทธิ์
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย ระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ให้กับผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เพื่อให้ ได้รับความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

เนื่องจากมาตรการทางกฎหมายที่ให้การคุ้มครองกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ยังมีข้อบกพร่องและเกิดปัญหาในแง่ทฤษฎีและในทางปฏิบัติหลายประการ จึงสมควรที่จะ ศึกษาหลักกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำแนวคิด ทฤษฎี มาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทาง ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองกรรมสิทธิ์ เพื่อเป็นประโยชน์และก่อให้เกิดความเป็นธรรม แก่ผู้สร้างสรรค์และผู้เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น

⁴ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 76.

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาถึงหลักการคุ้มครองทรัพย์สินในลิขสิทธิ์ ทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ อนุสัญญากรุงเบิร์นว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ค.ศ. 1971 อนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล ค.ศ. 1952 ความตกลงทริปส์ (TRIPs) สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ว่าด้วยลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1996 นอกจากนี้ ยังศึกษาถึงหลักการคุ้มครองทรัพย์สินในลิขสิทธิ์ ในระบบคอมมอนลอว์ ระบบซีวิลลอว์ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาและค้นคว้านี้เป็นการศึกษาแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในรูปแบบของตำรากฎหมาย หนังสือคำอธิบายกฎหมาย บทความทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตั๋วบทกฎหมายทั้งในและต่างประเทศ แนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยและต่างประเทศ ตลอดจนแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ และเอกสารที่อยู่ในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาของการคุ้มครองทรัพย์สินของงานอันมีลิขสิทธิ์
2. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี ประวัติความเป็นมาของระบบการคุ้มครองลิขสิทธิ์ และทรัพย์สิน
3. ทำให้ทราบถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
4. นำเสนอข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินในลิขสิทธิ์ให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมยิ่งขึ้น